

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Rutt kay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

V září 2009 a 2010 byl realizován terénní odkryv polyculturního sídliště v zázemí velkomoravského hradiska Pohansko u Břeclavi v poloze Zadní hrúd, k. ú. Kostice. Akce byla provedena v rámci grantového projektu GA ČR 404/09/J014 „Systém využití krajiny a sídlištní struktura jako rámec rozvoje a úpadku raně středověkých komplexních společností středovýchodní Evropy“. Lokalita se nachází na nevýrazné písčité duně, intenzivně obdělávané zemědělskou činností a poškozené hlubokou orbou (Dresler, Macháček, Milo 2010). Nálezy v těchto místech byly známy již z dřívější doby, především díky povrchové prospekci J. Janála (2006).

Před samotným terénním výzkumem byla P. Milem v létě 2007 celá plocha sídliště podrobena intenzivní geofyzikální magnetometrické prospekci, na jaře 2008 povrchové prospekci a na počátku června 2009 byla za vhodných vegetačních podmínek lokalita dokumentována letecky M. Gojdou ze ZČU v Plzni. Na základě informací z prospekčních akcí v kombinaci s fotogrammetrickou dokumentací ČUZK z roku 1999 byla definována plocha vlastního terénního výzkumu. Na počátku srpna 2009 provedl J. Macháček spolu se studenty sondáž pedologickým vrtákem v pravidelné čtvercové síti a na základě modelace písčitého podloží byla plocha posunuta SV směrem tak, aby nebyly zbytečně odkrývány nivní sedimenty a splachy z vrcholových partií duny.

V roce 2009 jsme na ploše 770 m² prozkoumali 42 sídlištních objektů, 13 kůlových (sloupových) jam, 2 žlaby a 1 kostrový hrob. Podle prvních pozorování lze podle keramiky většinu objektů zařadit do období počínaje 10. a konče 12. stoletím s těžištěm výskytu v 11. století. Tři objekty však podle keramiky náleží do časně slovanského období. Jde o typické vakovité až hruškovité zásobnicové jámy o maximální hloubce 1,4 m od úrovně podloží. Zajímavý je objev 2 do podloží zahloubených pecí, v jednom případě i s předpečním pracovním prostorem. Není doposud jasné, k čemu byly používány. Více informací přinese podrobné vyhodnocení keramického souboru.

Jediný prozkoumaný hrob je datován do období od 2. poloviny 9. až do konce 1. poloviny 10. století. V hrobové jámě o délce 3 m, šířce 1,3 m a hloubce až 1 m od úrovně podloží byl pohřben muž se železnou sekyrou s ostny, dvojicí železných ostruh, železným nožem a keramickou nádobou za hlavou. Ve dně hrobové jámy jsme u hlavy a nohou našli po páru kůlových (sloupových) jam.

V roce 2010 jsme na ploše 818 m² prozkoumali 48 sídlištních objektů, 14 kůlových (sloupových) jam a 1 žárový hrob. Podle keramiky řadíme většinu objektů do období od 9. do 12. století. Ze tří objektů se podařilo vyzvednout i mince, ovšem jednu bude možné využít k datování keramického souboru z příslušné jámy. Převažovaly vakovité až hruškovité zásobnicové jámy o hloubce do 1,5 m od úrovně podloží. Sedm objektů oválného až obdélníkovitého tvaru, mírně zahloubené do podloží bylo mladohradištního stáří. Podařilo se prozkoumat další do podloží zahloubenou pec s předpečním prostorem. Z výplně bylo zřejmé, že pecní prostor byl jednou přestavěn. Bohužel se nám nepodařilo zjistit, k čemu byla pec používána.

Jedním z prozkoumaných objektů byla i obdélníkovitá zemnice o rozměrech 4×3,6 m. Ve středech kratších stran byla jedna sloupová jáma. Zemnice byla orientována delší

osou SSZ–JJV. V JV rohu byly zbytky otopného zařízení z kamene, v S polovině byla na podlaže kostra psa. Zemnice byla zahloubena pod úroveň podloží maximálně 15 cm. Vzhledem k výraznému poškození duny orbou je jasné, že byla původně hlubší.

Petr Dresler, Jiří Macháček, Peter Milo

Literatura

Dresler, P., Macháček, J., Milo, P. 2010: Výzkum raně středověkého sídliště a pohřebiště v Kosticích – Zadní hrúdu. *Jižní Morava* 46, 188–191.

Janál, J. 2006: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice VII (Ergänzungen zu Katastralgebieten Břeclav, Kostice, Lanžhot). In: L. Poláček (ed.): *Studien zum Burgwall von Mikulčice VI*, Brno, 269–288.

Resumé

Kostice (Bez. Břeclav), „Zadní hrúd“. In the years 2009 and 2010 was excavated a polycultural site in Kostice – Zadní hrúd. The ceramic finds are known since 2006 by field survey made by J. Janál. In the 2007 was realized geomagnetic prospection and in 2008 intensive field survey. The site is located on a small sand dune at the edge of Dyje river floodplain. We have excavated 90 pits dated mostly to the early medieval period (from 6th to 12th century). There was also excavated one skeleton grave form the 9th/10th century. The oldest finds are from the Eneolithic period, especially one cremation grave from the Bell baker culture.

KRÁLOVÁ (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán obce. Novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

V první polovině roku 2010 probíhal při výstavbě splaškové kanalizace v obci Králová a jejím propojení s ČOV v obci Medlov archeologický výzkum formou dohledu při výkopových pracích. V těsné blízkosti Medlovského potoka v centru obce se ve výrazně podmáčeném terénu podařilo zachytit pozůstatky novověké dřevěné mostní konstrukce a aktivity související s vysušením a celkovým zdvižením nivelety povrchu terénu v období novověku (16.–17./19. stol.). V prostoru hlavní cesty vedoucí z Králové do Medlova (SSV směr) a Hlivic (ZSZ směr) byla odkryta původní dřevěná konstrukce cestní komunikace z 19. stol.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Králová (Bez. Šumperk), Innenbereich der Gemeinde. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

KUROVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán obce. Novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Při stavbě vodovodu v Kurovicích byl před domem č. p. 23 zdokumentován profil stávající se z několika přepá-

lených vrstev, které obsahovaly větší množství novověké keramiky ze 17.–18. století. Jedná se nejspíš o pozůstatky starší zástavby na dnes již volném prostranství před domem č. p. 23.

Ivan Čižmář

Resumé

Kurovice (Bez. Kroměříž), Intravillan. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

LIPOVEC (OKR. BLANSKO)

„U Bejčkovy hráze“. Novověk. Zaniklá středověká osada. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum, provedený na akci „Nápojení vodovodu městyse Ostrov u Macochy na skupinový vodovod Jedovnice“, k. ú. Kotvrdovice, Senetářov, Krasová, Lipovec, potvrdil v prostoru zaniklé neznámé osady v údolí Lopače „U Bejčkovy hráze“ (rozmezí kat. úz. Lipovec, Krasová, okr. Blansko) přítomnost objektů antropogenního původu (Lokalizace: 49°22'45.034"N, 16°47'27.959"E). Výkopová rýha prořala v pravobřežní terásce pod reliktu hráze celkem 4 archeologické objekty, které dokládají minimálně dvojnásobné využití této po-lohy pro účely spojené s výrobou kolomazí v zemních pe-cích s kamenohliněnou konstrukcí (obr. 73).

Za relikt dvojdílné „kolomazné“ jámové pece lze snad označit objekt, který tvořila předpecní jáma a vyvýšená část, ve které probíhal vlastní výrobní proces (pec I). Bližší technologické detaily nebylo možné zjistit, neboť vyvýšená část objektu byla poškozena staršími terénními úpravami (planýrkou).

V případě dalšího objektu se lze naopak s velkou jistotou domnívat, že se jednalo o mohutnou kopulovitou pec, která sloužila k výrobě velkého objemu kolomazí (pec II). Dokladem vícerého využití tohoto zařízení byly mohutné nálepy ztvrdlé kolomazí na dně pece, které se během výkopových prací odlupovaly v celých vrstevních deskách.

Stratigrafická pozorování naznačila, že ve zmíněném místě s pecemi proběhly terénní úpravy, které poškodily situace, jež je možno spojit s obdobím raného novověku. Z objektu, který označil E. Černý č. 3 (na mapě asi 6 m JJV od profilu P 4 a 5 m JZ od profilu P2), který však již nebyl dotčen výkopovými pracemi, pochází ná-lezy zlomku dna z nádoby, která odpovídá přibližně ob-dobí raného novověku (16.–17. stol.). Lze tedy soudit, že mohutná kolomazná pec II náležela novověkému období (17.–18. stol.), kdy nahradila zdejší pece s menší výrobní kapacitou.

Zbývající reliktu objektů, které byly v okolí místa výzkumu lokalizovány a geodeticky zaměřeny, lze interpretovat jako zbytky rybníční hráze, mlýnského náhonu a starých zaniklých cest. Objekty, označené v minulosti E. Černým číslicemi II, III, 5-7, se nepodařilo dohledat patrně byly již sneseny a zarovnané erozí (Černý 1992, 43–44). Bližší pozornost byla věnována pouze reliktu obj. č. I, který by mohl v souvislosti s existencí nedalekého vodního náhonu, procházejícího skrze J okraj hráze, být interpretován také jako pozůstatek bývalého mlýna. Jeho

Obr. 73. Lipovec. Výsledek geodetického zaměření lokality U Bejčkovy hráze s vyznačením trasy vodovodní rýhy a dokumentovaných objektů (kolomazné pece I a II) a objektů lokalizovaných E. Černým (obj. I a obj. 3).

Abb. 73. Lipovec. Plan des Fundorts U Bejčkovy hráze, mit der Linie des Wassergrabens und der dokumentierten Gruben (Teerofen I und II), und Gruben, die von E. Černý erfasst wurden (Gruben I und 3).

přítomnost však nebyla drobnou sondáží potvrzena ani vyvrácena.

Petr Kos

Literatura

Černý, E. 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. *Vlastivědná knihovna morav-ská* 74. Brno.

Resumé

Lipovec (Bez. Blansko), „U Bejčkovy hráze“. Neuzeit. Mittelalterliche Ortswüstung. Rettungsgrabung.

LITOVEL (K. Ú. LITOVEL, OKR. OLMOUC)

Třebízského ulice, p. č. 198/1, 198/2. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu X=1 108 223; Y=558 469 (S-JTSK).

V měsíci říjnu roku 2010 začalo hloubení základových pasů pro stavbu rodinného domu. Výkopy byly široké 0,8 m a hluboké 1,0 m. V rámci archeologického dohledu bylo zjištěno, že většina těchto výkopů prořala recentní vrstvy stavební suti tvořené různě velkými fragmenty cihel promísené s rozdrčenou maltou, světlou hnědou písčitou hlínou a různě velkým kamením. Ve V části staveniště byl v hloubce 1,0 m zachycen povrch požárové vrstvy. Šlo o přepálenou mazanici neznámé mocnosti. Při vzorkování byla tato uloženina rámcově datována do průběhu 2. poloviny 14. století. Přibližně uprostřed staveniště, ve vzdálenosti 2,5 m od uliční čáry Šafaříkovy ulice, byla zachycena na úseku 3,0 m neporušená archeologická situace, jejíž SV profil byl zdokumentován a ovzorkován. Pod 0,2 až 0,4 m mocnou vrstvou travního drnu se nacházela